

„Nekünk nem az a dolgunk, hogy Afrika ügyeit megoldjuk. Az a dolgunk, hogy megismerjük Afrikát, s a magunk köreiből terjesztjük, hogy milyen. Kialakult egy olyan buta mentalitás, hogy Afrikába borzongani megyünk, s az ottani szörnyűségek indítanak bennünket arra, hogy segítsünk. Még mindig működik az az attitűd, hogy fölnevelni Afrikát. Ez butaság. Nem Afrika kíváncsi ránk, hanem mi legyünk kíváncsiak Afrikára. Ez a lényege a dolognak: megismerni, megismerni, megismerni, s azt megismertetni mindenkivel, akit elérünk.”

TARTALOM

Füssi Nagy Géza posztumusz tanulmánykötete elé (Biernaczky Szilárd).....	7
Tartalom	17
Képek jegyzéke.....	18
<i>Tanulmányok</i>	
Kelet-Afrika koiszán maradványnépei (1970).....	23
Az afrikai nyelvek és a szuahéli nyelv a harmadik világ nyelvi képében (1980).....	36
A szuahéli nyelv mint a nemzeti integráció eszköze Kelet-Afrikában (1983)	55
Kelet-Afrika etnikai helyzetképe és Liongo Fumo népi figurája (1984)	72
Dmitrij Alekszejevics Olderogge 80 éves (1984–1985, kézirat).....	78
Shaaban Robert életműve a szuahéli irodalomban (1986)	86
Olderogge, D. A.: Epigamija (1986)	102
Etnikai folyamatok Kelet-Afrikában a 19. században (1988).....	110
Néhány szó a szuahéli nyelvjárásokról (1990)	119
Etnikai földrajzi folyamatok Kelet-Afrikában (1992).....	126
Betekintés Fekete-Afrika hitvilágába (1996)	143
Jövevényszók a szuahéli nyelvben (1998)	154
A szuahéli közösségek jogviszonyai (Susan F. Hirsch könyvéről) (1999)	189
A bondei nép ma élő hagyományairól (1998).....	202
Az afrikai gyermek tegnap és ma (1999)	212
Nyelvújítás Fekete-Afrikában (2003)	221
Szuahéli rokonsági rendszer (2004).....	232

Határtalan szakrális tér: Fekete-Afrika (2005)	243
Az etnikai konfliktusok történeti háttere (Nagy tavak vidéke, Afrika: Ruanda, Burundi, Uganda, Kongó – 2005)	265
Varázslók és varázslatok Fekete-Afrikában (2007)	272
Népek és kultúrák Kelet-Afrikában (Sárkány Mihállyal, kézirat, 1998–2009)	295

Kisebb írások

A fekete földrész ezer nyelve (három évezred) (1986)	346
Színes falak a fekete földrészen (1995)	354
Mit esznek az afrikai emberek? (1998)	356
Nairobi szelek (kelet-afrikai utazások) (2001)	360
Az iszlám Fekete-Afrikában (Allah jatagánjától a pax islamicáig) (2002)	364
Eltűnő afrikai életmód – A szamburuk (2002)	369
Pálinkólát hoztatok? Magyar iskola Afrikában (2003)	375

Függelék

Hogyan gyűjtsünk hazánkban tartózkodó afrikaiaktól (1982)	382
Africana XIII. – Afrikai Néprajzi Tanulmányok (1983. kézirat)	384
Szuahéli irodalom (Biernaczky Szilárddal, 1992)	389
Klasszikus szuahéli lírai költemények a 19. századból (2007)	401
Levél Dar es Salaamból (1987)	409
Képeslap Dar es Salaamból (1987)	414
Páros lábbal a Kilimandzsáró sarában „Emlékező novella”	416
Nekünk az a dolgunk, hogy az Afrikáról alkotott képet megváltoztassuk. Interjú Füssi Nagy Géza Afrika-kutatóval (2005?) (szerzője: ismeretlen)	424
Füssi Nagy Géza halálára (1946–2008) (Gecső Tamás)	429
Füssi Nagy Géza munkáinak jegyzéke	435

Fekete-fehér illusztrációk, térképek és ábrák jegyzéke

<i>(Kelet-Afrika koiszán maradványnépei)</i> (23–35. old. között)	
1. Térképvázlat a tindiga és szandave népek területi elhelyezke- déséről Tanzánia középső tartományában	35
<i>(Az afrikai nyelvek és a szuahéli nyelv a harmadik világ nyelvi képében)</i> (36–56. old. között)	
2. A szuahéli nyelv dialektusai és elterjedtségének zónái	52
3. A szuahéli nyelv fejlődésmenete	53
<i>Etnikai folyamatok Kelet-Afrikában a 19. században</i> (110–118. old. között)	
4. Etnikai folyamat a 19. században	113

<i>(Etnikai földrajzi folyamatok Kelet-Afrikában)</i> (126–142. old. között)	
5. Kenya és Tanzánia népei	129
6. A midzsikenda népek lakóterülete és a Kilimandzsáró déli, délkeleti környékének népei	132
7. Csagga főnökségek a Kilimandzsárónál	135
<i>(Betekintés Fekete-Afrika hitvilágába)</i> (143–153. old. között)	
8. Klasszikus szuahéli ház	145
9. A midzsikenda hiedelemrendszer	148
<i>(A bondei nép ma élő hagyományairól)</i> (202–215. old. között)	
10. Térképvázlat a bondei nép elhelyezkedéséről	207
<i>A fekete földrész ezer nyelve (három évezred)</i> (346–353. old. között)	
11. Afrika nyelvi térképe	351
<i>(Levél Dar es Salaamból)</i> (409–413. old. között)	
12. Levél Dar es Salaamból 1. oldal (1987)	412
13. Levél Dar es Salaamból 2. oldal (1987)	413
<i>(Képeslap Dar es Salaamból)</i> (414–415. old. között)	
14. Képeslap Dar es Salaamból 1. oldal (1987)	414
15. Képeslap Dar es Salaamból 2. oldal (1987)	415

Színes felvételek jegyzéke

(Színes felvételek, Füssi Nagy Géza, Horváth Beáta fotói, Sárkány Mihály fotó-összeállítása)

1. Mészégető boksa (Füssi Nagy, Pate, 2001)	161
2. Luguru táncosok – fiúk Ngoma tánc előtt (Füssi Nagy, Tanzánia, időpont: ??? előtt)	161
3. Mangola... azaz tűzgyújtás (már izzik...) (Füssi Nagy, Mbulu, 2005. február 20.)	162
4. Iraku legényke (Füssi Nagy, Mbulu, 2005. április 27.)	162
5. Öreg iraku, szeme körül jellegzetes tetoválással (Füssi Nagy, Mbulu, 2005. június 25.)	162
6. „Seprik az udvart” (Füssi Nagy, Mbulu, 2005. augusztus 3.)	162
7. Kunyhók a kutyatejfák árnyékában (Füssi Nagy, Mangola Chini, Tanzánia, 2005. január 16.)	163
8. Cölöpökre épített iraku közösségi gabonaraktár (Füssi Nagy, Mangola Chini, Tanzania, az Eyasi-tó környéke, 2005. január 19.)	163
9. Hadzapik... a pipázó anyóka a családfő, „füvet szív” (Füssi Nagy, Mangola Chini, 2005. február 3.)	164
10. „Dohány-hegyek” – „dohánybolt” a mbului vásárban (Füssi Nagy, Mbulu, 2005. április 16.)	164
11. Iraku gyerekek: a szemünk előtt nőnek emberré (Füssi Nagy, Mbulu, 2005. április 26.)	165

12. Az Árpád-házi Szent Erzsébet Leányiskola falainak első méterei (Füssi Nagy, Gidamba, 2005. május 6.)	165
13. „Iroda van, lesz, volt itt, meglátjátok” (Füssi Nagy, Zanzibár, Nunguri, 2005. július 12.)	166
14. „Hegyi palota” (Füssi Nagy, Mbulu – Magugu, 2005. augusztus. 9.)	166
15. Napszámosok – Az előtérben Paskali: „...bozótszakács voltam, kőműves lettem, mi jöhet még?” (Füssi Nagy, Gidamba, 2005. október 17.)	167
16. Régi és új kaptárak egy akácián (Füssi Nagy, Gidamba, 2005. október 19.)	167
17. Mecset Pate szigetén (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	168
18. Épülő hajó Pate szigetén, ideiglenes tetővel fedve (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	168
19. Füssi Nagy Géza, hol?, mikor? (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	169
20. Az egykori Pate város romjai (fotó: Horváth Beáta, évszám?) ..	169
21. Közelmúltban körülmélt tanzániai maszai lány (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	169
22. Tanzániai maszai férjezett nő (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	169
23. A kikuyu népcsoport jellegzetes házformái a kenyai skanzenben (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	170
24. Tevék az észak-kenyai Chalbi-sivatag sósvíz-feltörésénél (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	170
25. Füssi Nagy Géza Pate város főnökének otthonában (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	171
26. Hagyományos konyhá belseje, Chalbi-sivatag, kusiták lakta North-Horr Gabbra településén (fotó: Horváth Beáta, évsz?)	171
27. Ifjú tanzániai maszai házaspár a vásárba tart (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	172
28. Méhkaptárak a szamburuk lakta Wamba településen, Közép-Kenya (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	172
29. Szamburu harcos egy konyhóban, Wamba település, Közép-Kenya (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	172
30. Turkana asszony, Wamba település, Közép-Kenya (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	172
31. Közelmúltban körülmélt tanzániai maszai fiúk jellegzetes fekete öltözékben (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	173
32. Mazsai család a kenyai oldalon Namanga közelében, Orugarwa településen (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	173
33. Szamburu harcosok, Archer’s Post település, Közép-Kenya (fotó: Horváth Beáta, 2003)	174
34. Szaburu gyerekek konyhójuk előtt, Wamba (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	174

35. Szamburu esküvő Wamba településen (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	175
36. Szamburu „harcos” leány kunyhójában (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	175
37. A tanzániai Nemzeti Múzeum kisebbik hátsó épülete, Dar es Salam (fotó: Horváth Beáta, évszám?)	176
38. Lamu látképe	176
39. Füssi Nagy Géza beszélget helybeliekkel (fotó: Sárkány Mihály, Morogoro közelében, Tanzánia, 1988)	321
40. Férfi <i>kanzuban tarbushival</i> a fején. Aki fényképezi: Kubassek János (fotó: Sárkány Mihály, Zanzibár, Tanzánia, 1988)	321
41. Meleg harapnivaló árusítása Panganiban (fotó: Sárkány Mihály, Tanzánia, 1988)	322
42. Sziklafestmény: antilop (fotó: Sárkány Mihály, Kondo, Tanzánia, 1988)	322
43. Sziklafestmény: emberek (fotó: Sárkány Mihály, Kondo, Tanzánia, 1988)	323
44. Vendéghajós <i>ngalava</i> a tengerparton (fotó: Sárkány Mihály, Dar es Salaam, Tanzánia)	323
45. Tua pigmeus pipára gyűjt a megőrzött parázsról (fotó: Sárkány Mihály, Nyiragongo, Kongói Demokratikus Köztársaság, 1988)	324
46. Kínai porcelánberakás egy 15. századi síremléken (fotó: Sárkány Mihály, Kunduchi, Tanzánia, 1988)	325
47. Az afrikai nők sokat dolgoznak (fotó: Sárkány Mihály, Ngua, Tanzánia, 1988)	325
48. Maszai harcoskorú ifjú, <i>morán</i> (fotó: Sárkány Mihály, Náttron-tó melléke, Tanzánia, 1988)	325
49. Mitikus jelek maszai szarvasmarhán (fotó: Sárkány Mihály, Náttron-tó melléke, Tanzánia, 1988)	325
50. Hordárok (fotó: Sárkány Mihály, Pangani, Tanzánia, 1988)	326
51. Maszai kunyhó (fotó: Sárkány Mihály, Náttron-tó melléke, Tanzánia, 1988)	326
52. Faszéntűzhelyen készül az étel a Spice Inn szálloda konyháján is (fotó: Sárkány Mihály, Zanzibár, Tanzánia, 1988)	327
53. Maszai konyhában (fotó: Sárkány Mihály, Náttron-tó melléke, Tanzánia, 1988)	328
54. Maszai nők naponta útnak indulnak gyűjtögetni (fotó: Sárkány Mihály, Náttron-tó melléke, Tanzánia, 1988)	328
55. Hálóhely állványon fiatalembereknek a maszai családban (fotó: Sárkány Mihály, Náttron-tó melléke, Tanzánia, 1988)	329
56. Csagga kislány bemutatja az öntözőcsatornát és a banánlevél-dugót (fotó: Sárkány Mihály, Kibosho, Tanzánia, 1988)	330
57. Csagga asszonyok a piacra tartanak (fotó: Sárkány Mihály, Kibosho, Tanzánia, 1988)	330

58. Szarvasmarhák legelőre hajtása félsivatagi tájon (fotó: Sárkány Mihály, Észak-Kenya, 1988)	331
59. Gabbra pásztorok itatóhelye (fotó: Sárkány Mihály, North Horr közelében, Kenya, 1988)	331
60. Borana család a kunyhó előtt (fotó: Sárkány Mihály, Marsabit, Kenya, 1988).	332
61. Vízvétel a távoli kútból (fotó: Sárkány Mihály, Marsabit közelében, Kenya, 1988)	332
62. Elmolo asszony a háza előtt (fotó: Sárkány Mihály, Elmolo Village, Kenya, 1988)	333
63. Giriama dobosok produkcióra készülnek (fotó: Sárkány Mihály, Gedi mellett, Kenya, 1988)	333
64. Giriama táncosok turistáknak táncolnak (fotó: Sárkány Mihály, Gedi mellett, Kenya, 1988)	334
65. Maydith Masawe Mbishi csagga szobrász (fotó: Sárkány Mihály, Kibosho, Tanzánia, 1988)	334
66. Maydith Masawe Mbishi egy csagga leány fogát csiszolja (fotó: Sárkány Mihály, Kibosho, Tanzánia, 1988)	335
67. Teherszállítás rollerrel (fotó: Sárkány Mihály, a Nyiragongo közelében, Kongói Demokratikus Köztársaság, 1988)	335
68. Hívő egy iszlám imaterem előtt ül naphosszat (fotó: Sárkány Mihály, Zanzibár, Tanzánia, 1988)	336
69. A Korán iskolában leányok is megtanulnak olvasni (fotó: Sárkány Mihály, Zanzibár, Tanzánia, 1988)	336